

Forum for utvikling og miljø (ForUM) sitt innspill til NOU 12:2022 Fondet i en brytningstid

Forum for utvikling og miljø (ForUM) er et nettverk av over 60 norske sivilsamfunnsorganisasjoner. Vi er glade for muligheten til å komme med innspill til NOU 12:2022 Fondet i en brytningstid.

Klimarisiko

Dersom verden skal nå bærekraftsmålene og målene i Parisavtalen er det helt avgjørende at institusjonelle investorer viser handlekraft, og regjeringen har et uttalt mål om at NBIM skal bli verdensledende på håndtering av klimarisiko. Det er svært gledelig at utvalget er tydelig på at endringer i klima og naturmangfold er vår tids største utfordring. Uten kursjustering vil klimaendringer lede til dramatiske skift og sammenbrudd av viktige økosystemer, og true levekår for livet på jorden.

Utvalget er også tydelig på at klimarisiko vil påvirke den økonomiske utviklingen og er av de utviklingstrekkene med størst betydning for SPU. Klimarisiko har noen særtrekk som er annerledes enn andre problemstillinger investorer må forholde seg til. Siden klimaendringer utspiller seg over tid, kan det føre til politikkendringer av stor betydning, reise grunnleggende etiske spørsmål, i tillegg til å være preget av potensielt dramatiske konsekvenser og stor usikkerhet som er vanskelig å kvantifisere.

Skåncke-utvalget (2021) anbefalte en plan for fondets håndtering av klimarisiko, samt et mål om netto nullutslipp. En konklusjon som bør kunne trekkes fra både denne utredningen og Skåncke-utvalget er at jo lengre Stortinget venter med nødvendige grep, jo mer krevende vil det bli å nå Parisavtalens mål. Etter hvert som verdens karbonbudsjett minker, blir utslippsbanene brattere for hvert år som går, med behov for raskere og større kursendring. Tid er med andre ord en risiko og kostnad. NBIM har nå strategien klar og nullutslippsmålet er satt, men uten at det er satt mål for sektorvise referansebaner og delmål på porteføljenivå. Det svekker evnen til å nå målet, og reduserer Finansdepartementets og Stortingets mulighet til å kontrollere at fondet er på kurs til nå nullutslippsmålet.

Utredningen tar også for seg omdømmerisikoen som følge av å ikke oppfylle forventninger innen flere utviklingstrekk, blant dem klimaendringene. Vi frykter at dagens forvaltningsstrategi ikke gjør SPU i stand til å gjøre de strategiske grepene som Stortinget og verden for øvrig forventer at Norge som investorstat skal gjøre.

Statlige gjeldskriser

Til tross for at mange land fikk slettet store deler av gjelden sin rundt tusenårsskiftet, er det globale gjeldsnivået igjen rekordhøyt. Både lav- og mellominntektsland opplever i økende grad store gjeldsproblemer. Analysen i kapittel 9, som behandler statlig gjeldsbetjening, utelater viktige utviklingstrekk som mangelen på politiske systemer som kan forebygge samt løse statlige gjeldskriser, og økt makt til private/kommersielle utlånere.

Det finnes i dag verken et bindende rammeverk for ansvarlig utlån og låneopptak i statsgjeld, eller en multilateral gjeldshåndteringsmekanisme. Det har vært en utfordring så lenge stater har lånt penger. Mens førstnevnte kunne bidratt til å gjøre bærekraftig gjeldsakkumulasjon til normen, ville sistnevnte gjort det enklere å håndtere statlig mislighold på en effektiv, forutsigbar og rettferdig måte. Mangelen på slike politiske systemer er relevant for SPU, blant annet ved at det har direkte konsekvenser for hvordan stater kan redusere gjeldsnivået – et spørsmål utvalget tar for seg i kapittel 9 (NOU 2022:12, s. 146-147).

Et viktig utviklingstrekk de siste tiårene er at gjelden skyldt til private utlånere utgjør en stadig større del av staters totale gjeld. Gjennom rutinen for godkjenning av utstedere av statsobligasjoner er SPU sine investeringer i dag skjermet mot land med høy risiko for mislighold. SPU er imidlertid investert i en rekke selskaper som aktivt tjener på statlige gjeldskriser, som har vært involvert i korrumpert og illegitim gjeld, og som undergraver forsøk på å etablere mekanismer som kan håndtere mislighold på en ryddig måte, senest G20s *Common Framework*. Generelt er manglende deltakelse fra private utlånere i restrukturering en av de største utfordringene i gjeldspolitikken i dag. Mange av de sentrale selskapene (som Credit Suisse) er så store at risikobasert nedsalg ikke er mulig. Å selge seg ut av disse selskapene ville innebåret et for stort avvik fra referanseindeksen.

Det trekkes frem i utredningen av bærekraftig utvikling i økonomisk, miljømessig og samfunnsmessig forstand over tid er viktig for god avkastning, og at det derfor lønner seg å påvirke selskaper til å utvikle en forretningsmodell som støtter opp om dette. ForUM vil derfor anbefale at SPU bruker sitt virkemiddelapparat til å påvirke relevante selskaper til å sørge for en rettferdig håndtering av statlige gjeldskriser.

Vi vil ellers vise til høringsinnspill og merknader fra SLUG for mer utfyllende innspill om statlige gjeldskriser.

Vennlig hilsen

Kathrine Sund-Henriksen

